

Europeisk stadga om landsdels- eller minoritetsspråk

Ge röst åt minoritetsspråken

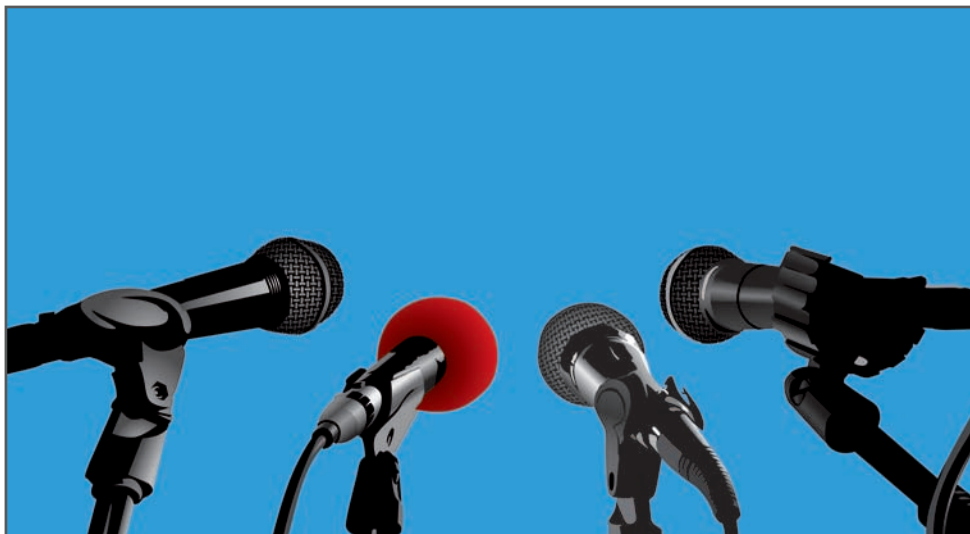

COUNCIL
OF EUROPE

CONSEIL
DE L'EUROPE

Konventionen ger röst åt minoritetsspråken

Ett språk blir starkare genom att det används **Use it or lose it!**

Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (minoritetsspråkskonventionen) är ett unikt avtal mellan stater som har förbundit sig att stödja en språkvänlig framtid.

Ett språks nedgång kan stoppas och till och med vändas uppåt. Det har bevisats i många länder, där den yngre generationen nu lär sig att använda ett språk som av hävd har talats i deras släkt eller deras region. Man har på så sätt kunnat rädda hela kulturer, som nu återigen blomstrar.

Så är emellertid inte fallet med alla europeiska språk. Det finns språk med ständigt minskande antal personer som talar dem. Om trenden inte vänds kommer det oundvikligen att leda till att språk dör ut i regioner där de traditionellt använts i hundratals år, och där de är en väsentlig del av regionens identitet.

De länder som ansluter sig till konventionen har åtagit sig att skydda och befrämja språk som riskerar att marginaliseras i länder där de har talats av hävd.

Språkanvändning i vardagslivet

I konventionen anges noggranna riktlinjer för hur landsdels- eller minoritetsspråk skall skyddas och befrämjas i vardagslivet.

Staterna förväntas tillhandahålla utbildning och medietjänster såsom press, radio och television på de språken, och även tjänster inom förvaltningen.

Konventionen förespråkar användningen av landsdels- eller minoritetsspråk i inom alla områden av det dagliga livet, från gatuskyltar till kommunikation inom sjukvård och med myndigheter.

Landsdels- eller minoritetsspråk

Konventionen omfattar språk som skiljer sig från det eller de språk som talas av majoriteten av befolkningen. Invandrarspråk och dialekter av det officiella språket räknas inte som minoritetsspråk.

Fokus på språkanvändning

Det är språken i sig som gynnas av konventionen, genom att effektiv användning av språken uppmuntras på alla områden inom det offentliga och privata livet. De minoritetsspråkstalande själva spelar en viktig roll i uppnåendet av detta mål. Bara genom daglig och aktiv användning kan ett språk leva och utvecklas.

En gemensam ram för de europeiska staterna

Denna konvention är det enda internationellt bindande rättsinstrument som är inriktat på språkskydd. Fördelen för de deltagande staterna är att de i konventionen har en gemensam internationellt erkänd ram för språkpolitiken. Den ger också rikhaltiga exempel på hur man kan stärka språk i praktiken.

En plattform för samarbete mellan stater och frivilligorganisationer

En språkvänlig politik kan bara utvecklas i samarbete med de personer som talar de aktuella språken. Samtliga parter drar fördel av detta ömsesidiga samarbete. Om konventionen skall kunna genomföras på ett framgångsrikt sätt måste det ske i nära dialog mellan myndigheterna och civilsamhället.

Övervakning - ett viktigt moment

Återkommande övervakning av hur staterna tillämpar konventionen garanterar att avtalet förblir ett levande instrument i kontinuerlig utveckling. Redan på ett tidigt stadium har övervakningsprocessen ofta kunnat göra myndigheterna och de minoritetsspråkstalande mer medvetna om den existerande språkpolitikens möjligheter eller brister. Den har också bidragit till ett konstruktivt utbyte mellan myndigheter och de minoritetsspråkstalande. Kontakter har också skapats mellan olika språkgrupper.

Navet i hjulet

Många förbättringar har redan gjorts under de tidigare stadierna av konventionens genomförande. Andra problem har lösts under arbetets gång. Konventionen befinner sig i navet av ett hjul av åtgärder för att skydda och främja goda förutsättningar för alla språk, så att de kan blomstra och den europeiska språkliga mångfalden stärkas.

Stadgeprocessen

Tre huvudsakliga parter medverkar:

- Europarådet
- Staten
- Frivilligorganisationer eller andra företrädare för minoritetsspråkstalande

Konstruktiv dialog

Konventionen är ett avtal som Europarådet har utarbetat och ständigt övervakar.

I likhet med många av Europarådets konventioner sker övervakningen i två stadier. I det första stadiet rapporterar landet självt om hur avtalet genomförs.

Det andra stadiet består av en utomstående övervakning, som utförs av en expertkommitté tillsatt av utrikesministrarna i Europarådets medlemsstater.

Övervakningsprocessen omfattar alla parter - representanter för regeringarna, förvaltningar, frivilligorganisationer och andra företrädare för minoritetspråkstalande. På så sätt ges alla parter ett forum för en fortlöpande dialog, och de minoritetspråkstalande själva intar en central ställning i genomförandeprocessen.

Expertkommittén

Återkommande övervakning av hur staterna tillämpar konventionen utförs av expertkommittén. Expertkommittén granskar alla rapporter från staterna och utarbetar en rapport för Europarådets ministerkommitté på grundval av denna granskning.

Behörigt inrättade organ eller sammanslutningar i en stat bereds möjlighet att fästa expertkommitténs uppmärksamhet på frågor som rör de åtgärderna som staten i fråga har godtagit.

Företrädare för kommittén gör normalt ett besök i staten inför utarbetandet av rapporten för att inhämta ytterligare information från den ansvariga förvaltningen och företrädare för de minoritetsspråkstalande (s.k. kontaktbesök). Genom dessa besök garanteras att avtalet förblir ett levande instrument som fortsätter att utvecklas.

Ministerkommittén

Ministerkommittén (som består av utrikesministrarna i Europarådets medlemsstater) lägger fram, på grundval av expertkommitténs granskning, rekommendationer till regeringen i de stater som har ratificerat konventionen. Ministerkommitténs rekommendationer är det mest auktoritativa instrumentet i avtalet. Det har visat sig att staterna reagerar aktivt på dessa rekommendationer, som har fått inverkan på politiken i många stater.

Tydlig arbetsgång

Stadgeprocessen är tydlig. Det är viktigt att det insamlade kunnandet på området finns på ett ställe där det är enkelt tillgängligt.

Rapporterna från staterna (vart tredje år), expertkommitténs bedömning av dessa rapporter och ministerkommitténs rekommendationer finns på Europarådets hemsida, där de enkelt kan läsas av alla.

Staten

Staten undertecknar och ratificerar konventionen, med angivande av sina olika åtaganden för de språk som skall ges skydd enligt del III i konventionen (minst 35 av 68 åtaganden skall uppfyllas).

Under året som följer på ratificeringen lägger staten fram sin första rapport över den politik som följts i enlighet med del II i konventionen, och över åtgärder som vidtagits för att tillämpa de åtaganden i del III som staten har godtagit.

De påföljande rapporterna läggs fram vart tredje år. Staten tar normalt fram rapporten i samråd med de minoritetsspråkstalande. Denna arbetsgång är starkt att rekommendera, eftersom den stärker den ömsesidiga förståelsen och i många fall leder till att problem kan lösas.

Staten skall offentliggöra sin rapport. Den publiceras även på konventionens hemsida.

Europarådet kan anordna seminarier eller möten för att hjälpa staten att förbereda ratificeringen av konventionen. Även staten själv kan anordna möten som förberedelse för sina rapporter och för spridande av rapporterna. Sådana seminarier eller möten kan även anordnas för att informera om expertkommitténs granskningsrapport och om de rekommendationer som antagits av Europarådets ministerkommitté.

Frivilligorganisationer eller andra företrädare för minoritetsspråkstalande

Frivilligorganisationer och andra företrädare för minoritetsspråkstalande är välkomna att när som helst informera staten och Europarådet (genom stadgesekretariatet) om frågor som rör genomförandet av konventionen. De uppmuntras också att ta aktiv del i utarbetandet av de rapporter som staten lägger fram.

Övervakningsprocessen, som vidtar sedan rapporten från staten har lagts fram, skall ske i samråd med frivilligorganisationer och andra företrädare för minoritetsspråkstalande. Dessa kan också ta initiativ i processen genom att aktivt informera stadgesekreteraren om frågor som rör genomförandet av avtalet.

Konventionens struktur

Del I

I del I anges konventionens omfattning

Del II

I del II uttrycks konventionens «anda». Kärnan i den är erkännandet av landsdels- eller minoritetsspråk som uttryck för kulturell rikedom. Åtagandena enligt del II gäller samtliga språk som av hävd talas i staten.

Del III

Här anger staten uttryckligen vilka språk som omfattas av de mer detaljerade åtagandena i del III. För vart och ett av språken förbinder sig staten att tillämpa minst 35 av de 68 åtagandena.

Del IV

Övervakandet av konventionen är ett centralt inslag i stadgeprocessen. Del IV handlar om denna övervakning och andra tillämpningsaspekter.

Del V

Ikraftträdandet av konventionen och frågor som rör undertecknande och ratifiering tas upp i del V av konventionen.

DEL II

SJU PRINCIPER TILLÄMPLIGA PÅ ALLA SPRÅK

Del II i konventionen gäller samtliga landsdels- eller minoritetsspråk som av hävd talas i ett land, oberoende av om de hör till de språk som staten har åtagit sig att skydda enligt den mer detaljerade delen eller inte. Följande grundläggande principer gäller enligt del II:

- I centrum för konventionen ligger erkännandet av landsdels- eller minoritetsspråk som **ett uttryck för kulturell rikedom och behovet av beslutsamma åtgärder** för att främja dessa språk. Många stater som har undertecknat konventionen skyddar och främjar numera språk som tidigare inte ens erkänts som en del av kultur- och språkarvet i det landet.
- Enligt konventionen skall staterna också **respektera det geografiska område** där ett landsdels- eller minoritetsspråk talas. I praktiken blir denna princip aktuell om en stat har planer på att ändra de administrativa gränserna på ett sätt som inverkar menligt på ett landsdels- eller minoritetsspråk.
- En grundläggande princip för konventionen är att dessa språk inte skall vara begränsade till privatlivet. Användning av språken måste också uppmuntras i **det offentliga livet**. På grundval av den principen har statliga och lokala myndigheter utvecklat nya språkbruksdomäner i alla sektorer av det offentliga livet såsom utbildning, rättsväsende, medier och ekonomi.
- **Utbildning** på alla stadier är en förutsättning för att ett språk skall utvecklas. Enligt konventionen skall staterna erbjuda lämpliga former och hjälpmedel för undervisning i och studier av alla sina landsdels- eller minoritetsspråk. I många fall har förbättringar gjorts beträffande tillhandahållandet av undervisning på ett språk eller undervisning i språket som ämne, och detta gäller även språk som inte åtnjuter skydd enligt den mer detaljerade del III i konventionen.

- Konventionens språkvänliga anda innebär att man bör söka hitta positiva och konstruktiva lösningar för språkens utveckling. För detta krävs att **ömsesidig förståelse främjas** mellan alla språkgrupper i landet, såväl de majoritetsspråkstalande som minoritetsspråkstalande. Respekt, förståelse och tolerans i språksammanhang har en central ställning i konventionen. Konventionen förbjuder emellertid också uttryckligen att stater på oberättigade grunder gör någon åtskillnad mellan språk eller ställer upp några undantag eller begränsningar eller visar någon preferens beträffande användning av vissa språk.
- **Massmediernas roll** är avgörande för främjandet av ömsesidig förståelse och respekt för andra människor samt för deras kultur och språk. Enligt konventionen skall staterna uppmuntra massmedierna att anamma denna målsättning.
- Det finns många landsdels- eller minoritetsspråk som även talas i en annan stat, där språket ofta är majoritetsspråket. Enligt konventionen skall staterna aktivt befrämja **utbyte över nationella gränser**. Det kan gälla många olika typer av utbyten, såsom att tillhandahålla medie- och kulturkontakter eller att samarbeta för att ta fram en läroplan för ett språk.

Del III

NITTIOÅTTA ÅTGÄRDER ATT VÄLJA MELLAN PÅ SJU OMRÅDEN I DET OFFENTLIGA LIVET

Del III i konventionen består av 68 artiklar med sammanlagt 98 åtgärder som stöd för de språk som staterna har åtagit sig att skydda enligt denna del. För vart och ett av de språken måste minst 35 åtaganden från minst sex områden i det offentliga livet tillämpas. I linje med konventionens anda har emellertid staterna beträffande de flesta språken valt att gå längre än vad som är absolut nödvändigt. I praktiken kan det exempelvis betyda följande:

Utbildning

- Minoritetsspråkstalande kan skicka sina barn till en skola som tillhandahåller undervisning uteslutande på minoritetsspråket, eller åtminstone undervisar i det språket som ett ämne på alla relevanta stadier, från förskola till universitet
- Staten är tvungen att tillhandahålla denna undervisning och se till att lärarna har adekvat utbildning

Rättsväsendet

- Minoritetsspråkstalande kan använda sitt eget språk i rättsliga sammanhang utan extra kostnad för tolkning och översättning
- Staten skall se till att dokument på det språket är giltiga inför domstol

Kommunikation med förvaltningsmyndigheter

- Minoritetsspråkstalande kan fylla i blanketter och föra korrespondens med myndigheter på sitt eget språk. De kan använda sitt namn och namnet på sin ort på sitt eget språk, och deras språk finns med på skyltar
- Staten är tvungen att se till att det finns administrativ kompetens som kan sköta kontakten på det språket

Medier

- Minoritetsspråkstalande har tillgång till radio- och TV-program eller regelbundna sändningar på sitt språk från offentliga radio- och TV-företag eller privata sändningsföretag. De kan också läsa dagstidningar och ha tillgång till audiovisuella verk på minoritetsspråken
- Staten är tvungen att stödja sändningar på språket som en del av de offentliga radio- och TV-sändningarna eller att uppmuntra privata sändningsföretag att sända sådana program och att stödja annan medieproduktion på lämpliga sätt

Kulturell verksamhet

- Minoritetsspråkstalande har tillgång till blomstrande kulturverksamhet, bibliotek och bokutgivning på sitt språk och till terminologitveckling på det språket
- Staten förbinder sig att uppmuntra och stödja kulturverksamhet av olika slag och att se till att företrädare för språket får tillfälle att delta i planeringen av kulturaktiviteter

Ekonomiskt och socialt liv

- Minoritetsspråkstalande kan använda sitt språk när de söker socialt stöd och vård, och användning av det språket uppmuntras inom alla sektorer av det ekonomiska livet
- Staten är tvungen att avskaffa all begränsning av användningen av landsdels- eller minoritetsspråk på arbetsplatsen som inte är klart motiverad av praktiska skäl

Utbyten över de nationella gränserna

- Minoritetsspråkstalande kan åtnjuta TV- och radiosändningar, gemensamma kulturaktiviteter eller andra förbättringar som följer av öppna gränser till angränsande länder där deras språk används
- Staten förbinder sig att stödja aktiviteter över gränserna, eventuellt genom att ingå överenskommelser med grannländerna

Konventionen – ett bidrag till ömsesidig förståelse och respekt

Att skydda de historiska landsdels- eller minoritetsspråken i Europa är en central uppgift i värnandet om Europas kulturella rikedom och traditioner.

Respekten för landsdels- eller minoritetsspråk och främjandet av deras användning står inte i konflikt med användningen av de officiella språken i staterna och vikten av att lära sig dem. Tvärtom - erkännandet av landsdels- eller minoritetsspråk och respekt för dem som talar dessa språk och för den därmed förbundna kulturen bidrar till samhällets välbefinnande. Respekt för språk och kulturer har en enande, inte söndrande, verkan på ett land. Ofta är det det enda sättet att integrera människor med olika språklig och kulturell bakgrund.

Europarådets syfte är att slå vakt om de ideal och principer som utgör de europeiska staternas gemensamma arv.

Den språkvänliga anda som konventionen vill främja bidrar till fred och stabilitet i Europa och till ömsesidig förståelse och fredliga kontakter mellan staterna. Konventionen, som Europarådet tagit initiativet till, erbjuder internationellt erkända principer för en språkvänlig politik i det moderna samhället.

Rätten att använda ett landsdels- eller minoritetsspråk i privatlivet och det offentliga livet är en oavhänglig rättighet. Den överensstämmer med de principer som stadfästs i Förenta Nationernas konvention om medborgerliga och politiska rättigheter, med andan i Europakonventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna

och de grundläggande friheterna och med Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna.

Minoritetsspråkskonventionen utarbetades på grundval av en text som tagits fram av CLRAE (Europarådets kongress för lokala och regionala myndigheter). Den antogs 1992 och trädde i kraft 1:a mars 1998. De flesta europeiska stater har nu undertecknat konventionen, och många har redan ratificerat den och därmed gjort den till en realitet för de flesta av Europas medborgare.

Definitioner

Med «**landsdels- eller minoritetsspråk**» menas språk som skiljer sig från den aktuella statens officiella språk och som av hävd används inom ett visst territorium i den staten av medborgare som utgör en numerärt mindre grupp i jämförelse med resten av statens befolkning. Denna definition omfattar inte vare sig dialekter av statens officiella språk eller invandrarspråken.

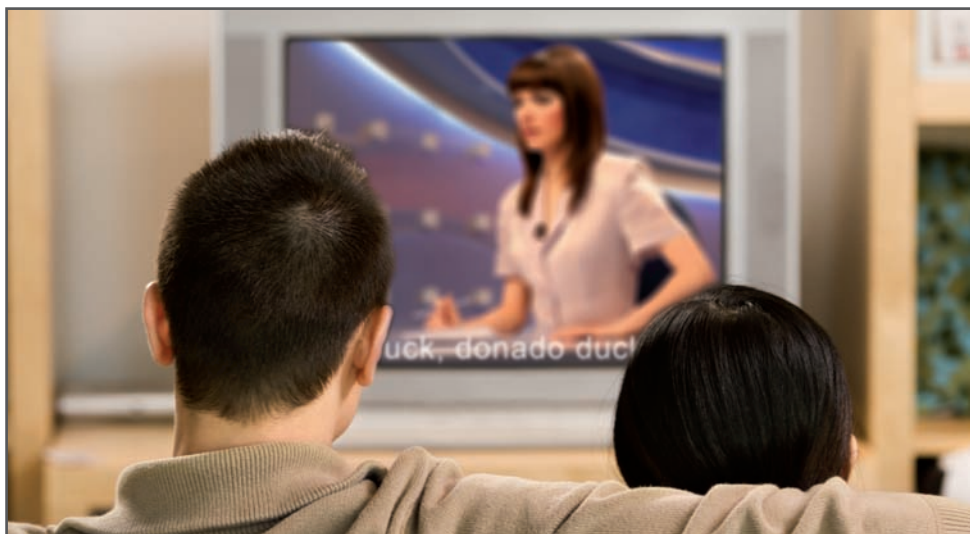
Med «territorium där landsdels- eller minoritetsspråket används» menas det geografiska område där det aktuella språket är kommunikationsmedel för ett tillräckligt stort antal personer för att berättiga att de olika skyddande och främjande åtgärderna som avses i konventionen skall vidtas.

Med «territoriellt obundna språk» menas språk som används av medborgare i staten och som skiljer sig från det eller de språk som talas av resten av statens befolkning men som, trots att det av hävd används inom statens territorium, inte kan knytas till ett visst område i staten.

Konventionen gör skillnad i det dagliga livet

*Konventionen påverkar
på många sätt landsdels- eller
minoritetsspråkens ställning
i det dagliga livet.*

De minoritetsspråkstalande har en avgörande roll att spela

Det är ytterst viktigt att konventionen ses som en del av processen för skydd och främjande av landsdels- eller minoritetsspråken. De som har den allra viktigaste rollen i denna process är de som dagligen talar de språk som åtnjuter skydd enligt konventionen. Ett språks framtid beror på om det används dagligen i privatlivet och det offentliga livet. Det står eller faller på val som rör undervisning, daglig konsumtion av medier och kulturella aktiviteter. Det är beroende av att de förmedlar att de vill – där så är möjligt – använda sitt språk med den offentliga administrationen och i kontakt med myndigheter. Utan detta dagliga bidrag till den språkliga mångfalden i Europa är andra insatser meningslösa.

Här följer ett par exempel på hur konventionen har gjort skillnad för människor i deras dagliga liv. Den har lett till att minoritetsspråkstalare:

- får lära sig och får tala sitt språk i skolan
- kan fylla i officiella blanketter på sitt eget språk
- får ha gatuskyltar och ortnamn på sitt språk
- kan lyssna på radio, titta på TV och läsa dagstidningar på sitt språk
- kan vara en del av en blomstrande kultur i alla dess aspekter, med litteratur, teater, konserter, festivaler och videoverk på sitt eget språk, med rötter i sin egen kultur

**Konventionen är en process
som genomförs av aktiva partners**

- i staterna
- i samhällena där språken talas
- över hela Europa

**Språk slits inte ut - de blir starkare
av att användas.
Use it or lose it!**

På konventionens hemsida
www.coe.int/minlang
hittar du

- en lista över de stater som har undertecknat och ratificerat konventionen
- hur konventionen tillämpas på de olika språken i de olika staterna
- alla periodiska rapporterna från staterna
- alla granskningsrapporterna från expertkommittén
- rekommendationerna till staterna från Europarådets ministerkommitté
- länkar till ytterligare källor och litteratur om konventionen
- riktlinjer och avprickningslistor för myndigheter och frivilligorganisationer rörande tillämpningen av konventionen och framställningen av periodiska rapporter
- nyheter och information om tillämpningen av konventionen
- den fullständiga texten för minoritetsspråkskonventionen med en förklarande text

Du är också välkommen att kontakta sekretariatet
per e-post, brev eller telefon:

Secretariat of the European Charter for Regional or Minority Languages

Directorate General IV -
Education, Culture and Heritage, Youth and Sport

Council of Europe
F-67075 Strasbourg Cedex.
Telefon (receptionen) +33 (0)3 88 41 20 00
e-post: minlang.secretariat@coe.int

COUNCIL
OF EUROPE

CONSEIL
DE L'EUROPE